

Läraryrsörjningen

Hösten 2004

UF0530

En beskrivning av undersökningen om Lärarnas arbetsmarknad återfinns du längre ner i detta dokument.

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Utbildning och forskning

A.2 Statistikområde

Befolkningens utbildning

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Statistiken är officiell på den nivå som redovisas på SCB:s webbplats (www.scb.se).

A.4 Ansvarig

Myndighet/organisation: SCB

Kontaktperson:

Telefon: 08 – 506 940 00, 019 - 17 60 00

Telefax: 08 – 661 52 61, 019 - 17 70 80

e-post: scb@scb.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: SCB, AM/UA

Kontaktperson: Lennart Forssén

Telefon: 019 - 17 65 65

Telefax: 019 - 17 70 82

e-post: fornamn.efternamn@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Nej

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Mikrodata som gör identifikation av individer möjlig lämnas inte ut. Insamlade uppgifter avidentifieras när publicering gjorts.

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Registret avidentifieras efter undersökningens avslutande och bevaras i SCB:s

arkiv. Inget gallringsbeslut finns.

A.9 EU-reglering

Statistiken regleras inte av EU.

A.10 Syfte och historik

Det är första gången SCB genomför undersökningen.

Syftet med undersökningen är bl.a. att ta reda på följande:

- Varför man har lämnat läraryrket eller inte arbetar inom skolväsendet.
- Inom vilka yrken man nu är verksamma.
- Om man har någon nytta av sin lärarutbildning eller sin erfarenhet som lärare/skolledare i sitt nuvarande yrke.
- Vad som skulle krävas för att man idag skulle kunna överväga att söka anställning som lärare inom skolväsendet.

Ett mer allmänt syfte är att resultat från undersökningen skall kunna bidra till att ge idéer om hur arbetsförhållanden och villkor för lärare/skolledare inom skolväsendet skall kunna förbättras.

A.11 Statistikanvändning

Innehållet i undersökningen är beslutat i samråd med programrådet för enheterna Utbildning - arbetsmarknad och Prognosinstitutet, där det finns representanter från Högskoleverket, Skolverket, AMS, ITPS, Göteborgs universitet, Näringsdepartementet samt Utbildningsdepartementet.

Användare av statistiken är förutom de ovan i programrådet representerade organisationerna bl.a. Skolverket, Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, LO, TCO, Svenska Kommunförbundet och Lärarhögskolan.

A.12 Uppläggning och genomförande

Lärarförsörjning hösten 2004 är en urvalsundersökning. Planering av undersökningen påbörjades i april 2004. Frågeblanketter konstruerades och undersökningens slutliga uppläggning diskuterades på ett konsumentmöte i Stockholm 2005-06-21. Frågeblanketter och introduktionsbrev testades av SCB:s mättekniska laboratorium i september 2004. Statistiken samlades in under perioden november 2004 till februari 2005. Granskning och rättning av det inkomna materialet gjordes under mars månad 2005.

Urvalsram till undersökningen är universitets- och högskoleregistret för personer med pedagogisk lärarexamen samt registret över pedagogisk personal (lärarregistret). För personer vanligtvis utan lärarexamen men med erfarenhet av att ha arbetat inom skolväsendet utgjordes urvalsramen enbart av registret över pedagogisk personal (lärarregistret). SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) användes för att inhämta aktuella namn och adressuppgifter.

Urvalet i undersökningen utgjordes av 4 254 individer.

Datainsamling skedde med postenkäter. Tre skriftliga påminnelser skickades ut under insamlingsperioden.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inte aktuellt eftersom undersökningen är av engångskaraktär.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Lärförsörjningen riktar sig till lärare som hösten 2004 inte var verksamma inom skolväsendet. Undersökningen belyser förhållandena för personer som hösten 2004 inte var verksamma inom skolväsendet med en pedagogisk lärarexamen eller med tidigare erfarenhet av att ha arbetat inom skolväsendet. Med skolväsendet avses förskoleklass, grundskola, sameskola, obligatorisk särskola, specialskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och vuxenutbildning (komvux, sårvux, sfi och CFL).

Syftet med undersökningen är bl.a. att ta kartlägga följande:

- Varför man har lämnat läraryrket eller inte arbetar inom skolväsendet.
- Inom vilka yrken man nu är verksamma.
- Om man har någon nytta av sin lärarutbildning eller sin erfarenhet som lärare/skolledare i sitt nuvarande yrke.
- Vad som skulle krävas för att man idag skulle kunna överväga att söka anställning som lärare inom skolväsendet.

Parallellt med Lärförsörjningen gjordes en annan undersökning benämnd Lärarnas arbetsmarknad som vände sig till personer som hösten 2004 var verksamma som lärare/skolledare inom skolväsendet.

Lärförsörjningen och Lärarnas arbetsmarknad kompletterar varandra genom att i stort sett samma frågor har ställts till två olika för den framtida lärförsörjningen intressanta grupper.

Resultat från båda undersökningarna finns publicerade på SCB:s hemsida (www.scb.se) i form av Statistiska meddelanden (SM), efterfrågade tabeller och några tabeller i SCB:s databaser (SSD), som också är tillgängliga gratis via SCB:s hemsida.

Statistiken är en urvalsundersökning med relativt litet urval vilket gör att möjligheten till regionala redovisningar är starkt begränsad. Undersökningen är av engångskaraktär varför inga tidsserieuppgifter finns att tillgå.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

I statistiken redovisas uppgifter för personer med en pedagogisk lärarexamen som aldrig har varit anställda som lärare/skolledare inom skolväsendet och för personer som för närvarande inte är anställda inom skolväsendet men som tidigare har varit det.

Redovisning har gjorts av antal och andel personer med olika egenskaper.

1.1.1 Objekt och population

Undersökningsobjekt är individer.

Målpopulationen är dem som hösten 2004 inte var verksamma som lärare inom

skolväsendet och som har en pedagogisk lärarexamen uttagen 1977/78 – 2001/2002 eller som tidigare någon gång under perioden 1989 – 2002 har varit anställd som lärare/skolledare inom skolväsendet.

Rampopulationen utgjordes av dem som under läsåret 1977/1978 – läsåret 2001/2002 tagit ut en pedagogisk lärarexamen enligt universitets- och högskoleregistret eller som under perioden 1989-2002 har varit anställda inom skolväsendet enligt registret över pedagogisk personal (lärarregistret).

Med skolväsendet avses följande skolformer:

- Förskoleklass
- Grundskola
- Sameskola
- Specialskola
- Obligatorisk särskola
- Gymnasieskola
- Gymnasiesärskola
- Komvux
- CFL/SSV
- Särvtux
- Sfi
- Kompletterande utbildning

Av praktiska och ekonomiska skäl gjordes vissa begränsningar redan i rampopulationen. Från universitets- och högskoleregistret togs inte lärare med uttagen examen före läsåret 1977/78 med. Från Lärarregistret togs inte med lärare utan lärarexamen som tidigare varit anställda inom skolväsendet före 1989. Personer som enligt Lärarregistret hösten 2003 var barnskötare, fritidsledare, personer födda före 1944-10-01, studie- och yrkesvägledare samt personer som enbart haft tjänst inom fritidshem togs heller inte med i rampopulationen.

1.1.2 Variabler

Variabler i statistiken inhämtas främst via frågor i postenkät, men även från olika register. De variabler som beskrivs nedan är flertalet av enkätvariablerna och vissa av registervariablerna. Fler variabler och mer detaljerad information för några av variablerna finns i slutregistret från undersökningen.

Variabler från postenkäten enbart för lärare med tidigare yrkeserfarenhet inom skolväsendet:

- *Skolform*: Grundskola, Gymnasieskola, vuxenutbildning, övriga skolformer.
- *Anställningsform*: Fast/tillsvidare, tidsbegränsad (inkl. timanställd).
- *Formell behörighet*: På den nivå där man varit anställd.
- *Formell behörighet*: I egna undervisningsämnen.
- *Huvudman*: Kommun, landsting, staten, annan (t.ex. fristående skola).
- *Tjänstgöringsomfattning*: Heltid, deltid (inkl. timanställd).
- *Önskad tjänstgöringsomfattning*: Önskad omfattning, mindre omfattande, mer omfattande.
- *Skäl för att lämna skolväsendet*: De 14 mest frekventa och specificerade skälen presenteras i rapporten.

Övriga variabler från postenkäten:

- *Nuvarande arbete*: Pedagogiskt arbete, annat arbete.
- *Arbetsmarknadssektor för närvarande*: Offentlig sektor (anställd), privat sektor (anställd), egenföretagare, annan.
- *Tjänstgöringsomfattning för närvarande*: Heltid, deltid (inkl. timanställd).
- *Önskad tjänstgöringsomfattning för närvarande*: Önskad omfattning, mindre omfattande, mer omfattande.
- *Risk för ofrivillig omplacering för närvarande*: I stor utsträckning, i viss utsträckning, inte alls.
- *Risk för arbetslöshet för närvarande*: I stor utsträckning, i viss utsträckning, inte alls.
- *Nytta av lärarutbildningen för närvarande*: Stor nytta, viss nytta, ingen nytta, saknar lärarutbildning.
- *Nytta av tidigare lärarerfarenhet för närvarande*: Stor nytta, viss nytta, ingen nytta, har aldrig arbetat inom skolväsendet.
- *Villkor nu och tidigare inom skolväsendet*: Tio olika faktorer med graderingen; Bättre, oförändrat, sämre.
- *Söka anställning inom skolväsendet inom en treårsperiod*: Ja, ja - på deltid/för kortare punktinsatser, ja – om vissa förändringar sker.
- *Villkor för att överväga att söka anställning inom skolväsendet idag*: (De 14 mest frekventa och specificerade villkoren presenteras i rapporten).
- *Innehav av lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan*: Ja, nej – färdig med studierna men har ännu inte tagit ut examensbeviset, nej.
- *Antal terminer heltidsstudier för att kunna ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan*: Mindre än en termin, en termin, två terminer, tre terminer, fyra terminer eller mer.
- *Vilja att ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan*: Ja, ja – under vissa förutsättningar, nej.
- *Vad skulle krävas för att vilja ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan*: Sju specificerade och ett övrigt skäl.
- *Vilja att komplettera sin utbildning för att ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan*: Ja, nej
- *Antal terminer man kan tänka sig för att komplettera sin utbildning för att kunna ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan*: Mindre än en termin, en termin, två terminer, tre terminer, fyra terminer eller mer.

Registervariabler:

- *Kön*: Kvinna, man. Uppgiften är hämtad från registret över totalbefolkningen (RTB).
- *Ålder*: - 39 år, 40 – 49 år, 50 – år. Uppgiften är hämtad från registret över totalbefolkningen (RTB).
- *Utbildningsinriktning*: Förskola och grundskolans lägre åldrar, ämneslärare, yrkeslärare, övrig pedagogik och lärarutbildning, andra högskoleutbildningar – tre år och längre, övriga utbildningar. Uppgiften är hämtad från utbildningsregistret (UREG).

1.1.3 Statistiska mått

Punktskattningar. Totalen t för variabel y skattas med:

$$\hat{t}_y = \sum_{h=1}^H \frac{N_h}{m_h} \sum_{r_h} y_k$$

N_h = Stratumstorlek

m_h = Svarande inklusive överteckning i stratum h

r_h = Responsmängd av storlek m_h

$y_k = 1$ för viss egenskap, t.ex. formellt behörig på den nivå man arbetat inom skolväsendet; 0 annars

De vanligaste statistiska måtten är antal och andel där nämnaren är en skattad total.

Dubbla medelfel (95 procentiga konfidensintervall) som mått på osäkerheten i skattningarna redovisas i de publicerade tabellerna.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Statistiken redovisas huvudsakligen efter kön, ålder, tidigare skolform, utbildningsinriktning och nuvarande arbete.

1.1.5 Referenstider

Hösten 2004 för både objekt och variabler.

1.2 Fullständighet

Statistiken täcker in de skolformer som ingår i registret över pedagogisk personal (lärarregistret). Detta innebär att flertalet skolformer inom skolväsendet från förskoleklass till och med gymnasieskolan ingår i undersökningen. Urvalets ringa storlek gör dock att resultat för flera mindre skolformer inte kan särredovisas. Förskolan (exkl. förskoleklass) täcks in i en separat undersökning som kommer att publiceras i december 2005.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Urvalsfel, mätfel och bortfallsfel sänker tillförlitligheten.

En urvalsram för målpopulationen skapades med hjälp av universitets- och högskoleregistret för personer med pedagogisk lärarexamen samt registret över pedagogisk personal (lärarregistret). Bristande och olika aktualitet i uppgifterna i de båda registren gjorde att svaren på första frågan i blanketten var helt avgörande för vad som borde eller inte borde ingå i undersökningen.

Förekommande mätfel är huvudsakligen relaterade till missuppfattningar som kan ha uppstått, genom minnesfel eller genom att respondenterna inte har observerat vad vi avsåg med skolväsendet i undersökningen. En del mätfel kan även ha orsakats av att anställda vid musik- och kulturskolor fanns registrerade som anställda inom andra skolformer som t.ex. grundskolan enligt lärarregistret. (se även punkt 2.2.3 nedan)

Objektbortfallet ovägt i undersökningen var 30 procent. Bortfallet bestod nästan uteslutande av ej avhörda personer.

Den osäkerhet som orsakas av att skattningarna baserar sig endast på ett urval och inte hela målpopulationen uppskattas med hjälp av 95 procentiga konfidensintervall, vilka anges i omedelbar anslutning till punktskattningarna.

2.2 Osäkerhetskällor

Osäkerhetskällorna utgörs framförallt av objektsbortfall och att vissa uppgiftslämnare kan ha svarat felaktigt på den första frågan i blanketten.

Osäkerheten i skattningarna orsakat av partiellt svarsbortfall på enskilda frågor är troligen liten beroende på att det partiella bortfallet i enskilda frågor genomgående är rätt så lågt i undersökningen.

2.2.1 Urval

Rampopulationen består av 80 895 personer som har en lärarexamen samt av lärare som vanligtvis saknar lärarexamen men som tidigare hade arbetat inom skolväsendet.

De som för närvarande är anställda som lärare inom skolväsendet ingår i en annan del av undersökningen benämnd Lärarnas arbetsmarknad hösten 2004.

Rampopulationen stratifierades. Stratifieringsvariabler var:

Grupp (3 grupper)

Åldersklass (- 39 år, 40 - 49 år, 50 - år)

Kön (man, kvinna)

Variabeln grupp var indelad i följande 3 grupper:

1. Med pedagogisk lärarexamen och återfinns ej i lärarregistret 1989-2002
2. Med pedagogisk lärarexamen och återfinns i lärarregistret 1989-2002
3. Utan lärarexamen och återfinns i lärarregistret 1989-2002

Urvalet utgjordes sammanlagt av 4 254 personer. Ett urvalsfel kan uppstå om de personer i ett stratum som blir utvalda skiljer sig från de som inte blir det i något avseende. Urvalet till undersökningen drogs med ett antagande om ett 32 procentigt objektsbortfall och med ett krav på ett relativt dubbelt medelfel om 6 procent i varje stratum.

De svar som inkommer räknas upp med vikter som tar hänsyn till varierande urvalssannolikheter och svarsfrekvenser i olika strata. I skattningsförfarandet ligger ett antagande om att de saknade uppgifterna för objekten i bortfallet inte avviker från de svarandes uppgifter i respektive stratum. Uppräkningsvikten för ett stratum framgår av formeln under punkt 1.1.3, Statistiska mått.

2.2.2 Ramtäckning

Övertäckning definieras som personer som finns med i urvalsramen men inte tillhör målpopulationen, dvs. sådana personer som för närvarande arbetar inom skolväsendet eller som både saknar lärarexamen och som i postenkäten har angivit att de aldrig tidigare har arbetat inom skolväsendet. Övertäckningens andel av målpopulationen är okänd. Övertäckningens andel av rampopulationen går däremot att beräkna och kan ge en användbar uppskattning. Av den totala rampopulationen om 80 985 personer visade sig 9 022 personer eller ca 11,1 % i urvalet uppvägt sett för närvarande vara anställda inom skolväsendet. I urvalet uppvägt sett visade sig 5 374 personer eller ca 6,6 % saknade lärarexamen och ansåg sig aldrig ha arbetat inom skolväsendet. Den totala övertäckningen i urvalet uppvägt sett var alltså 14 396 personer eller ca 17,8 % .
Nettopopulationen var 66 589 personer eller ca 82,2 % av den totala rampopulationen.

Undertäckning definieras som personer som tillhör målpopulationen men som

av olika anledningar inte finns med i urvalsramen. Undertäckningen totalt sett är okänd. Det är dock rimligt att anta att antalet personer som lämnat läraryrket inom skolväsendet sedan urvalsramen skapades kan förmodas vara av samma storleksordning som antalet personer som enligt undersökningen visat sig för närvarande arbeta inom skolväsendet. Undertäckning av andra skäl kan förmodas vara liten.

2.2.3 Mätning

Förekommande mätfel är huvudsakligen relaterade till missuppfattningar som kan ha uppstått, genom minnesfel eller genom att respondenterna inte har observerat vad vi avsåg med skolväsendet i undersökningen. En del mätfel kan även ha orsakats av att anställda vid musik- och kulturskolor fanns registrerade som anställda inom andra skolformer som t.ex. grundskolan enligt lärarregistret.

Intuitivt hade respondenterna en uppfattning om vad som ingår i skolväsendet. Många respondenter svarade på enkäten utan att vare sig först ha läst introduktionsbrevet eller vad vi i enkätblanketten hade räknat upp för skolformer som ingående i skolväsendet i enkäten. Extra utskick med förtydligande av detta gjordes men det hindrade inte att några personer i alla fall svarade på enkäten utan att observerat vår definition av skolväsendet. Under det senare gransknings- och rättningsarbetet upptäcktes nämligen några poster där uppgiftslämnarna trots våra förtydliganden ändå hade svarat utifrån en intuitiv uppfattning av vilka skolformer som ingår i skolväsendet.

Under datainsamlingen upptäcktes att anställda vid musik- och kulturskolor var registrerade som anställda inom t.ex. grundskolan enligt lärarregistret. I själva verket visade de sig att dessa personer eller den musik- eller kulturskola inom vilken de var anställda endast var kontrakterad för ett visst antal timmar inom grundskolan. Detta innebar vissa svårigheter för anställda inom musik- och kulturskolor att kunna svara korrekt på den första frågan i blanketten.

Det visade sig vara svårt att via befintlig information i lärarregistret kunna ange en lägsta tidsgräns för att en tidigare verksam lärare inom skolväsendet skulle tas med i undersökningen. Detta ledde till att en del personer som enbart varit anställda för en kort period under en termin för kanske 10 år sedan hade svårt att komma ihåg detta eller tyckte att det inte var något att omnämna i vår enkät. Detta medförde att för några personer fick vi felaktiga svar på den första frågan i blanketten.

Svaret på den första frågan i blanketten styr till stor del vilka frågor som sedan ställs varför de svårigheter som påtalats ovan i en del fall kan ha påverkat de svar som har erhållits.

Kvantifiering av effekter på resultaten av ovan beskrivna mätproblem är svår att göra. En viss uppfattning av storleken på de ovan beskrivna mätproblemen är det möjligt att få genom att se på avvikelser mellan enkätuppgifterna, uppgifterna i lärarregistret och uppgifterna i universitets- och högskoleregistret.

I urvalet uppvägt sett angav t.ex. 5 374 personer eller ca 6,6 % av de som saknade en lärarexamen att de aldrig hade varit anställda som lärare/skolledare inom skolväsendet trots att de enligt lärarregistret var registrerade som anställda någon gång under perioden 1989 – 2002. Motsvarande uppgifter för de som hade en lärarexamen var uppvägt sett 591 personer eller ca 0,7 %.

De 5 374 personerna utan lärarexamen enligt ovan betraktas som övertäckning i

undersökningen och ingår inte i redovisade resultat. (se även punkt 2.2.2 ovan) Flertalet av dessa är personer som enbart för kortare perioder under t.ex. en termin för flera år sedan tillfälligt har varit anställda inom skolväsendet. De kan därför ha glömt att de har varit anställda inom skolväsendet. Andra skäl till detta svarsbeteende kan vara att man tycker att anställningen inom skolväsendet var för så pass kort tid att det inte är något att omnämna. Ett tredje skäl kan vara att man i själva verket har varit anställd vid en musik- eller kulturskola och att den tid man t.ex. har arbetat vid en grundskola enbart avser med arbetsgivaren (musik- eller kulturskolan) kontrakterade timmar.

2.2.4 Svartsbortfall

Objektbortfallet ovägt i undersökningen var 30 procent. Bortfallet bestod nästan uteslutande av ej avhörda personer. Bortfallet varierar mycket mellan olika strata. Störst är objektbortfallet för män i åldern – 39 år med tidigare anställning inom skolväsendet någon gång under perioden 1989 – 2002.

Objektbortfall per stratum

Stratum	Bortfall i %
Kvinna, - 39 år med pedagogisk lärarexamen	25
Kvinna, - 39 år med tidigare anställning inom skolväsendet 1989 -2002	30
Kvinna, 40 - 49 år med pedagogisk lärarexamen	22
Kvinna, 40 - 49 år med tidigare anställning inom skolväsendet 1989 -2002	34
Kvinna, 50 - år med lärarexamen	22
Kvinna, 50 - år med tidigare anställning inom skolväsendet 1989 -2002	23
Man, - 39 år med pedagogisk lärarexamen	32
Man, - 39 år med tidigare anställning inom skolväsendet 1989 -2002	45
Man, 40 - 49 år med pedagogisk lärarexamen	28
Man, 40 - 49 år med tidigare anställning inom skolväsendet 1989 -2002	42
Man, 50 - år med pedagogisk lärarexamen	27
Man, 50 - år med tidigare anställning inom skolväsendet 1989 -2002	30
Samtliga	30

Det partiella svartsbortfallet varierar mellan olika frågor från 0–5 procent. Vanligtvis ligger det partiella bortfallet mellan 1-3 procent.

Normalt sett brukar man med hjälp av kalibreringsteknik försöka minska eventuell skevhet i resultaten orsakat av objektbortfall. Eftersom urvalsramen i denna undersökning är skapad så har möjligheterna till ett sådant förfarande inte ansetts kunna tillämpas. Behövlig registerinformation saknas helt enkelt för att på ett bra sätt kunna tillämpa kalibreringsteknik. Uppvägning har därför skett genom att en vikt har skapats på traditionellt sätt stratumvis för svartsposterna (se punkt 1.1.3 ovan).

2.2.5 Bearbetning

Scanningprogrammet som används innehåller validitetskontroller. Dessutom görs manuell granskning och rättning av insamlade data. Personalen som arbetar med undersökningens dataregistrering, granskning och rättning har lång erfarenhet. Det är därför rimligt att anta att bearbetningsfelen är få och har liten påverkan på den redovisade statistiken.

2.2.6 Modellantaganden

Förekommer ej annat än vad som angetts under punkt 2.2.1 när det gäller kompensation för objektbortfall.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Konfidensintervall, 95-procentiga för alla procentskattningar.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Engångsundersökning.

3.2 Framställningstid

Planering av undersökningen påbörjades i april 2004. preliminära frågeblanketter konstruerades och undersökningens uppläggning diskuterades på ett konsumentmöte 2005-06-21. Frågeblanketter och introduktionsbrev testades av SCB:s mättekniska laboratorium i september 2004. Statistiken samlades in under perioden november 2004 till februari 2005. Granskning och rättning av det inkomna materialet gjordes under mars månad 2005. Arbetet med att ta fram statistiken påbörjades i mitten av mars 2005.

3.3 Punktlighet

Statistiken publicerades 2005-05-31 vilket var enligt publiceringsplanen.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Någon jämförbar undersökning har aldrig tidigare gjorts.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Mycket av innehållet i statistiken är ganska unikt med avseende på de målstorheter som skall beskrivas. De grupper som målvariablerna redovisas för är definierade utifrån information som finns i enkäten. Information från universitets- och högskoleregistret, lärarregistret, RTB och utbildningsregistret används för några av bakgrundsvariablerna.

4.3 Sam användbarhet med annan statistik

Statistiken kan ses som ett komplement till SCB:s registerstatistik om högskolan och verksamhet efter utbildning. Framförallt bör statistiken användas i kombination med resultat från den parallella enkäten med motsvarande frågor till aktiva lärare inom skolväsendet.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Webbpublicering. Statistiska meddelanden i serie UF26 och i Sveriges statistiska databaser (SSD).

5.2 Presentation

Tabeller, diagram och text.

5.3 Dokumentation

Undersökningen kommer att dokumenteras i Metadok och SCB-dok.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Aidentifierat material för forskningsändamål kan utlämnas på uppdragsbasis efter särskild prövning.

5.5 Upplýsningstjänster

Lennart Forssén, enheten för utbildning och arbetsmarknadsstatistik vid SCB

Tel: 019 - 17 65 65
Fax: 019 - 17 70 82
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Daniel Samuelsson, enheten för utbildning och arbetsmarknadsstatistik vid SCB
Tel: 019 - 17 65 17
Fax: 019 - 17 70 82
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Lärarnas arbetsmarknad

Hösten 2004

UF0530

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Utbildning och forskning

A.2 Statistikområde

Befolkningens utbildning

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Statistiken är officiell på den nivå som redovisas på SCB:s webbplats (www.scb.se).

A.4 Ansvarig

Myndighet/organisation: SCB

Kontaktperson:

Telefon: 08 – 506 940 00, 019 - 17 60 00

Telefax: 08 – 661 52 61, 019 - 17 70 80

e-post: scb@scb.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: SCB, AM/UA

Kontaktperson: Lennart Forssén

Telefon: 019 - 17 65 65

Telefax: 019 - 17 70 82

e-post: fornamn.efternamn@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Nej

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Mikrodata som gör identifikation av individer möjlig lämnas inte ut. Insamlade uppgifter avidentifieras när publicering gjorts.

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Registret avidentifieras efter undersökningens avslutande och bevaras i SCB:s arkiv. Inget gallringsbeslut finns.

A.9 EU-reglering

Statistiken regleras inte av EU.

A.10 Syfte och historik

Det är första gången SCB genomför undersökningen.

Syftet med undersökningen är bl.a. att ta reda på följande:

- Hur man trivs med sin lärarbefattning eller skolledarbefattning.
- Vad som kan göra bättre.
- Om den utbildning man har stämmer överens med det nuvarande arbetet.
- Vad man tycker om behovet av alternativa karriärvägar inom skolväsendet
- Om man upplever att det är svårt att idag kunna få en fast eller tillsvidareanställning.

Ett mer allmänt syfte är att resultat från undersökningen skall kunna bidra till att ge idéer om hur arbetsförhållanden och villkor för lärare/skolledare inom skolväsendet skall kunna förbättras.

A.11 Statistikanvändning

Innehållet i undersökningen är beslutat i samråd med programrådet för enheterna Utbildning - arbetsmarknad och Prognosinstitutet, där det finns representanter från Högskoleverket, Skolverket, AMS, ITPS, Göteborgs universitet, Näringsdepartementet samt Utbildningsdepartementet.

Användare av statistiken är förutom de ovan i programrådet representerade organisationerna bl.a. Skolverket, Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, LO, TCO, Svenska Kommunförbundet och Lärarhögskolan.

A.12 Uppläggning och genomförande

Lärarnas arbetsmarknad hösten 2004 är en urvalsundersökning. Planering av undersökningen påbörjades i april 2004. Frågeblanketter konstruerades och undersökningens slutliga uppläggning diskuterades på ett konsumentmöte i Stockholm 2005-06-21. Frågeblanketter och introduktionsbrev testades av SCB:s mättekniska laboratorium i september 2004. Statistiken samlades in under perioden november 2004 till februari 2005. Granskning och rättning av det inkomna materialet gjordes under mars månad 2005.

Urvalsram till undersökningen är personer som fanns med i registret över pedagogisk personal (lärarregistret) hösten 2003. SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) användes för att inhämta aktuella namn och adressuppgifter.

Urvalet i undersökningen utgjordes av 3 910 individer.

Datainsamling skedde med postenkäter. Tre skriftliga påminnelser skickades ut under insamlingsperioden.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inte aktuellt eftersom undersökningen är av engångskaraktär.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Lärarnas arbetsmarknad riktar sig till lärare som hösten 2004 var verksamma inom skolväsendet. Undersökningen belyser förhållandena för personer som hösten 2004 var verksamma inom skolväsendet. Med skolväsendet avses förskoleklass, grundskola, sameskola, obligatorisk särskola, specialskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och vuxenutbildning (komvux, särsvux, sfi och CFL).

Syftet med undersökningen är bl.a. att ta kartlägga följande:

- Hur man trivs med sin lärarbefattning eller skolledarbefattning.
- Vad som kan göra bättre.
- Om den utbildning man har stämmer överens med det nuvarande arbetet.
- Vad man tycker om behovet av alternativa karriärvägar inom skolväsendet
- Om man upplever att det är svårt att idag kunna få en fast eller tillsvidareanställning.

Parallellt med Lärarförsvörningen gjordes en annan undersökning benämnd Lärarförsvörningen. Denna undersökning riktar sig till lärare som hösten 2004 inte var verksamma inom skolväsendet.

Lärarnas arbetsmarknad och Lärarförsvörningen kompletterar varandra genom att i stort sett samma frågor har ställts till två olika för den framtida lärarförsvörningen intressanta grupper.

Resultat från båda undersökningarna finns publicerade på SCB:s hemsida (www.scb.se) i form av Statistiska meddelanden (SM), efterfrågade tabeller och några tabeller i SCB:s databaser (SSD), som också är tillgängliga gratis via SCB:s hemsida.

Statistiken är en urvalsundersökning med relativt litet urval vilket gör att möjligheten till regionala redovisningar är starkt begränsad. Undersökningen är av engångskaraktär varför inga tidsserieuppgifter finns att tillgå.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

I statistiken redovisas uppgifter för personer som hösten 2004 var anställda som lärare/skolledare inom skolväsendet.

Redovisning har gjorts av antal och andel personer med olika egenskaper.

1.1.1 Objekt och population

Undersökningsobjekt är individer.

Målpopulationen utgjordes av dem som hösten 2004 var lärare/skolledare inom skolväsendet.

Med skolväsendet avses följande skolformer:

- Förskoleklass

- Grundskola
- Sameskola
- Specialskola
- Obligatorisk särskola
- Gymnasieskola
- Gymnasiesärskola
- Komvux
- CFL
- Särvtux
- Sfi
- Kompletterande utbildning

Rampopulationen utgjordes av dem som hösten 2003 fanns registrerade i registret över pedagogisk personal (lärarregistret).

Barnskötare, fritidsledare, personer födda före 1944-10-01, studie- och yrkesvägledare samt personer som enbart haft tjänst inom fritidshem selekterades bort från urvalsramen.

1.1.2 Variabler

Variabler i statistiken inhämtas främst via frågor i postenkät, men även från olika register. De variabler som beskrivs nedan är flertalet av enkätvariablerna och vissa av registervariablerna. Fler variabler och mer detaljerad information för några av variablerna finns i slutregistret från undersökningen.

Variabler från postenkäten:

Skolform: Grundskola, Gymnasieskola, vuxenutbildning, övriga skolformer.

Anställningsform: Fast/tillsvidare, tidsbegränsad (inkl. timanställd).

Huvudman: Kommun, landsting, staten, annan (t.ex. fristående skola).

Tjänstgöringsomfattning: Heltid, deltid (inkl. timanställd).

Önskad tjänstgöringsomfattning: Önskad omfattning, mindre omfattande, mer omfattande.

Ursprungligt skäl för att arbeta inom skolväsendet: De 7 mest frekventa och specificerade skälen presenteras i rapporten.

Skäl för att fortsätta arbeta inom skolväsendet: De 7 mest frekventa och specificerade skälen presenteras i rapporten.

Trivsel i sitt nuvarande arbete inom skolväsendet: Mycket bra, ganska bra, varken bra eller dåligt, ganska dåligt, mycket dåligt.

Arbetets överensstämmelse med lärarexamens inriktning: Helt, till viss del eller inom ett helt annat område än vad lärarexamen är inriktad mot.

Tillräckliga möjligheter till kompetensutveckling: Ja, nej.

Kurser/utbildningar man önskar mera av: Sex olika specificerade ämnesområden samt ett övrigt alternativ.

Förekomst av tidigare arbete utanför skolväsendet: Ja, nej.

Villkor nu och tidigare utanför skolväsendet: De sju mest frekventa och specificerade faktorerna med graderingen; Bättre, oförändrat, sämre.

Varför man valt att komma tillbaka till skolväsendet: De sju mest frekventa och specificerade faktorerna.

Övervägt att lämna skolväsendet under de senaste 12 månaderna: Ja, nej.

Skäl för detta övervägande: De 14 mest frekventa och specificerade utbildningsområdena presenteras i rapporten.

Risk för ofrivillig omplacering för närvarande: I stor utsträckning, i viss utsträckning, inte alls.

Risk för arbetslöshet för närvarande: I stor utsträckning, i viss utsträckning, inte

alls.

Åsikter om alternativa karriärvägar inom skolväsendet: De tre mest frekventa och specificerade faktorerna; Pedagogik- eller ämnesexpert, handledaransvarig/ansvarig för lärarstudier och ansvarig för kontakter, samarbete med forskning, andra skolor, andra organisationer eller myndigheter.

- *Innehav av lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan:* Ja, nej – färdig med studierna men har ännu inte tagit ut examensbeviset, nej.

- *Antal terminer heltidsstudier för att kunna ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan:* Mindre än en termin, en termin, två terminer, tre terminer, fyra terminer eller mer.

- *Vilja att ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan:* Ja, ja – under vissa förutsättningar, nej.

- *Vad skulle krävas för att vilja ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan:* Sju specificerade och ett övrigt skäl.

- *Vilja att komplettera sin utbildning för att ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan:* Ja, nej

- *Antal terminer man kan tänka sig för att komplettera sin utbildning för att kunna ta ut en lärarexamen för grund- eller gymnasieskolan:* Mindre än en termin, en termin, två terminer, tre terminer, fyra terminer eller mer.

- *Lärarexamen uttagen läsåret 1999/2000 eller tidigare:* Ja, nej.

- *Svårigheter att få en fast/tillsvidareanställning:* Det var lätt, varken lätt eller svårt, det var svårt, är inte fast/tillsvidareanställd.

Registervariabler:

- *Kön:* Kvinna, man. Uppgiften är hämtad från registret över totalbefolkningen (RTB).

- *Ålder:* - 39 år, 40 – 49 år, 50 – år. Uppgiften är hämtad från registret över totalbefolkningen (RTB).

- *Utbildningsinriktning:* Förskola och grundskolans lägre åldrar, ämneslärare, yrkeslärare, övrig pedagogik och lärarutbildning, andra högskoleutbildningar – tre år och längre, övriga utbildningar. Uppgiften är hämtad från utbildningsregistret (UREG).

1.1.3 Statistiska mått

De statistiska storheterna (parametrarna) utgörs av totaler och av kvoter. De senare består vanligtvis av procentuella andelar. Statistiken redovisas, förutom för hela målpopulationen, också på redovisningsgrupper.

Dessutom redovisas 95 procentiga konfidensintervall för skattningarna av parametrarna.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Statistiken redovisas huvudsakligen efter kön, ålder, skolform och utbildningsinriktning. Separata tabeller redovisas för samtliga yrkesverksamma lärare samt för yrkesverksamma lärare med respektive utan pedagogisk lärarexamen.

1.1.5 Referenstider

Hösten 2004 för både objekt och variabler.

1.2 Fullständighet

Statistiken täcker in de skolformer som ingår i registret över pedagogisk personal (lärarregistret). Detta innebär att flertalet skolformer inom skolväsendet

från förskoleklass till och med gymnasieskolan ingår i undersökningen. Urvalets ringa storlek gör dock att resultat för flera mindre skolformer inte kan särredovisas.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Urvalsfel, mätfel och bortfallsfel sänker tillförlitligheten.

Under datainsamlingen upptäcktes inga speciella mätproblem och det partiella svarsbortfallet i enskilda frågor är genomgående litet. Osäkerheten i skattningarna torde därför i första hand bero på urvals- och bortfallsfel. Det totala objektsbortfallet ovägt i undersökningen var 22 procent. Det totala objektsbortfallet viktat var 18 procent.

Den osäkerhet som orsakas av att skattningarna baserar sig endast på ett urval och inte hela målpopulationen uppskattas med hjälp av 95%-iga konfidensintervall, vilka anges i omedelbar anslutning till punktskattningarna.

2.2 Osäkerhetskällor

Osäkerhetskällorna utgörs framförallt av objektsbortfall.

Osäkerheten i skattningarna orsakat av partiellt svarsbortfall på enskilda frågor är troligen liten beroende på att det partiella bortfallet i enskilda frågor genomgående är lågt i undersökningen.

Inga speciella mätfel har kunnat observeras i samband med datainsamlingen och den efterföljande granskningen och rättningen av de inkomna svaren.

2.2.1 Urval

Rampopulationen bestod av 157 519 personer som fanns med i registret över pedagogisk personal (lärarregistret) hösten 2003. Personer som enligt Läraryregistret hösten 2003 var barnskötare, fritidsledare, personer födda före 1944-10-01, studie- och yrkesvägledare samt personer som enbart haft tjänst inom fritidshem togs inte med i rampopulationen.

Personer med lärarexamen som aldrig har arbetat som lärare inom skolväsendet samt lärare utan lärarexamen som tidigare under perioden 1989-2002 har arbetat inom skolväsendet ingår i en annan del av undersökningen benämnd Lärarförsörjning hösten 2004.

Rampopulationen stratifierades. Stratifieringsvariabler var:

Grupp (2 grupper)

Åldersklass (- 39 år, 40 - 49 år, 50 - år)

Kön (man, kvinna)

Variabeln grupp var indelad i följande 2 grupper:

1. Utan pedagogisk lärarexamen och återfinns i läraryregistret hösten 2003
2. Med pedagogisk lärarexamen och återfinns i läraryregistret hösten 2003

Urvalet utgjordes sammanlagt av 3 910 personer. Ett urvalsfel kan uppstå om de personer i ett stratum som blir utvalda skiljer sig från de som inte blir det i något avseende. Urvalet till undersökningen drogs med ett antagande om ett 25

procentigt objektsbortfall och med ett krav på ett relativt dubbelt medelfel om 6 procent i varje stratum.

De svar som inkommer räknas upp med kalibrerade vikter som tar hänsyn till varierande urvalssannolikheter och svarsfrekvenser i olika strata samt till hjälpinformation från ett antal kända registertotaler enligt lärarregistret, utbildningsregistret och registret över totalbefolkningen (RTB).

De använda registervariablerna för kalibreringen var:

Kön (2) * Åldersklass (3) * Grupp (2) = 12 totaler (se ovan)

Skolform (4) = 4 totaler

Grundskola, Gymnasieskola, Vuxenutbildning, Övriga skolformer)

Utbildningsinriktning (6) = 6 totaler

(Läroutbildning för förskola, fritid och grundskolans lägre åldrar, Ämnesläroutbildning, Läroutbildning i yrkesämnen, Övriga högskoleutbildningar 3 år eller mer, Övriga utbildningar.

Födelseland (3) = 3 totaler (Sverige, Norden, Övriga länder)

2.2.2 Ramtäckning

Den totala rampopulationen utgjordes av 157 519 personer som hösten 2003 var anställda som lärare/skolledare enligt registret över pedagogisk personal (lärarregistret). Personer som enligt Lärarregistret hösten 2003 var barnskötare, fritidsledare, personer födda före 1944-10-01, studie- och yrkesvägledare samt personer som enbart haft tjänst inom fritidshem selekterades togs inte med i rampopulationen.

Övertäckning definieras som personer som finns med i urvalsramen men inte tillhör målpopulation, dvs. sådana personer som för närvarande inte arbetar inom skolväsendet. Av det totala urvalet om 3 910 personer visade sig totalt sett 383 personer (9,8 %) inte arbeta inom skolväsendet. Av dessa var 56 personer (1,5 %) studerande, 97 personer (2,5 %) var arbetslösa, 21 personer (0,5 %) var förtids- eller sjukpensionärer och 209 personer (5,3 %) hade inte av annat skäl för närvarande sin huvudsakliga anställning inom skolväsendet.

Undertäckning definieras som personer som tillhör målpopulationen men som av olika anledningar inte finns med i urvalsramen. Undertäckningen totalt sett är okänd. Det är dock rimligt att anta att antalet personer som lämnat läraryrket inom skolväsendet sedan urvalsramen skapades kan förmodas vara av samma storleksordning som antalet personer som under samma tidsperiod har tillkommit som lärare inom skolväsendet. Undertäckning av andra skäl kan förmodas vara liten. Utifrån detta resonemang skapades vikterna till undersökningen. Med andra ord räknades vikterna för svarande normalfallsposter upp så att det uppvägda antalet blev detsamma som antalet personer i rampopulationen (157 519). Av detta skäl har övertäckningen ovan enbart beskrivits för i urvalet ingående personer.

2.2.3 Mätning

Inga speciella problem med mätfel har upptäckts i samband med datainsamlingen och det efterföljande gransknings- och rättningsarbetet.

2.2.4 Svartsbortfall

Objektbortfallet ovägt i undersökningen var 22 procent. För att kompensera för eventuell skevhet i resultaten orsakat av objektbortfall har kalibreringsteknik tillämpats när vikterna skapades. Vid skapandet av vikterna till undersökningen har kända totaler från registervariabler använts. De totaler som har utnyttjats är fördelningen på variablerna:

Kön (2), grupp(2), åldersintervall (3) enligt lärarregistret; Skolform (4) enligt lärarregistret; Utbildningsinriktning (6) enligt lärarregistret och utbildningsregistret samt födelseland (3) enligt registret över totalbefolkningen (RTB). Kalibrering har alltså skett mot totalt 25 kända registertotaler. En mer detaljerad beskrivning av de olika grupperna mot vilka kalibreringen har gjorts återfinns under punkt 2.2.1 ovan.

Det totala objektbortfallet viktat efter kalibreringsförfarandet var 18 procent. Bortfallet bestod nästan uteslutande av ej avhörda personer. Bortfallet varierar mycket mellan olika strata. Störst är objektbortfallet för män i åldern – 39 år utan pedagogisk lärarexamen.

Objektbortfall per stratum

Stratum	Bortfall i %
Kvinna, - 39 år utan pedagogisk lärarexamen	26
Kvinna, - 39 år med pedagogisk lärarexamen	19
Kvinna, 40 - 49 år utan pedagogisk lärarexamen	27
Kvinna, 40 - 49 år med pedagogisk lärarexamen	13
Kvinna, 50 - år utan pedagogisk lärarexamen	18
Kvinna, 50 - år med pedagogisk lärarexamen	12
Man, - 39 år utan pedagogisk lärarexamen	38
Man, - 39 år med pedagogisk lärarexamen	20
Man, 40 - 49 år utan pedagogisk lärarexamen	34
Man, 40 - 49 år med pedagogisk lärarexamen	21
Man, 50 - år utan pedagogisk lärarexamen	22
Man, 50 - år med pedagogisk lärarexamen	12
Samtliga	18

Det partiella bortfallet varierar mellan olika frågor från 0–5 procent. Vanligtvis ligger det partiella bortfallet mellan 1-3 procent.

2.2.5 Bearbetning

Scanningprogrammet som används innehåller validitetskontroller. Dessutom görs manuell granskning och rättning av insamlade data. Personalen som arbetar med undersökningens dataregistrering, granskning och rättning har lång erfarenhet. Det är därför rimligt att anta att bearbetningsfelen är få och har liten påverkan på den redovisade statistiken.

2.2.6 Modellantaganden

Förekommer ej annat än vad som angetts under punkt 2.2.4 när det gäller kompensation för objektbortfall.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Konfidensintervall, 95-procentiga för alla procentskattningar.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Engångsundersökning.

3.2 Framställningstid

Planering av undersökningen påbörjades i månadsskiftet mars/april 2004. preliminära frågeblanketter konstruerades och undersökningens uppläggning diskuterades på ett konsumentmöte 2005-06-21. Frågeblanketter och introduktionsbrev testades av SCB:s mättekniska laboratorium i månadsskiftet augusti/september

2004. Datainsamling pågick under perioden november 2004 till februari 2005. Granskning och rättning av det inkomna materialet gjordes under mars månad 2005. Arbetet med att ta fram statistiken påbörjades i mitten av mars 2005.

3.3 Punktlighet

Statistiken publicerades 2005-05-31 vilket var enligt publiceringsplanen.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Någon jämförbar undersökning har aldrig tidigare gjorts.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Mycket av innehållet i statistiken är ganska unikt med avseende på de målstorheter som skall beskrivas. De grupper som målvariablerna redovisas för är definierade utifrån information som finns i enkäten. Information från universitets- och högskoleregistret, lärarregistret, RTB och utbildningsregistret används för några av bakgrundsvariablerna.

4.3 Sam användbarhet med annan statistik

Statistiken kan ses som ett komplement till SCB:s registerstatistik om högskolan och verksamhet efter utbildning. Framförallt bör statistiken användas i kombination med resultat från den parallella enkäten med motsvarande frågor till aktiva lärare inom skolväsendet.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Webbpublicering. Statistiska meddelanden i serie UF26 och i Sveriges statistiska databaser (SSD).

5.2 Presentation

Tabeller och text.

5.3 Dokumentation

Undersökningen kommer att dokumenteras i Metadok och SCB-dok.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Aidentifierat material för forskningsändamål kan utlämnas på uppdragsbasis efter särskild prövning.

5.5 Upplysningstjänster

Daniel Samuelsson, enheten för utbildning och arbetsmarknadsstatistik vid SCB
Tel: 019 - 17 65 17
Fax: 019 - 17 70 82
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Lennart Forssén, enheten för utbildning och arbetsmarknadsstatistik vid SCB

Tel: 019 - 17 65 65
Fax: 019 - 17 70 82
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

2005-05-30